

3.2.4. Kultura i dziedzictwo narodowe

W roku 2007 na realizację zadań w sferze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego poniesiono łączne nakłady w wysokości 2.424.542 tys. zł, obejmujące wydatki budżetu państwa (2.298.582 tys. zł) oraz wydatki państwowych funduszy celowych, tj.: Funduszu Promocji Kultury (123.058 tys. zł), Funduszu Promocji Twórczości (1.302 tys. zł) i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (1.600 tys. zł).

W ramach wydatków budżetu państwa kwota 72.264 tys. zł przeznaczona została na realizację zadań finansowanych z udziałem środków Unii Europejskiej. Na projekty finansowane z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach Narodowego Planu Rozwoju 2004 - 2006 i w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007 - 2013 przeznaczono 37.015 tys. zł, z tego 33.873 tys. zł na współfinansowanie krajowe i 3.142 tys. zł na wydatki podlegające zwrotowi z KE. Projekty realizowane były przede wszystkim w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego - Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG. Wydatki na projekty finansowane z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, realizowane w ramach priorytetu 3. „Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego” wyniosły 35.249 tys. zł, z tego 10.286 tys. zł na współfinansowanie krajowe i 24.963 tys. zł na wydatki podlegające zwrotowi z Mechanizmów Finansowych.

W omawianym okresie podstawowe kierunki działań w tym obszarze skierowane były na opiekę nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem narodowym, wspieranie działalności kulturalnej, jej promocję i rozwój infrastruktury oraz edukację kulturalną.

Głównym celem w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego była materialna poprawa stanu zachowania zabytków, ich adaptacja oraz zwiększenie dostępności dla mieszkańców, turystów, jak również inwestorów, a tym samym zwiększenie atrakcyjności regionów. Wspierane były prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Kontynuowano działania związane z ewidencją zabytków i prowadzeniem rejestrów, a także przeprowadzaniem analiz i badań nad zabytkami.

Nakłady poniesione w 2007 r., wraz z wydatkami zaplanowanymi na prace konserwatorskie przez różne jednostki budżetowe posiadające siedziby w obiektach zabytkowych

(82.311 tys. zł) oraz wydatkami na utrzymanie służb konserwatorskich (36.941 tys. zł), wyniosły 362.952 tys. zł.

W ramach zadań realizowanych przez resort kultury sfinansowano prace remontowo-konserwatorskie w obiektach zabytkowych w ramach 403 projektów. Ponadto przygotowano 205 opinii i uzgodnień projektów dotyczących zabezpieczenia obiektów zabytkowych oraz skoordynowano ochronę 89 transportów dóbr kultury. Zorganizowano 19 wystaw i 15 konferencji konserwatorskich.

Działania związane z upamiętnianiem miejsc pamięci narodowej wykonywano w ramach programów i projektów, których realizacja została wcześniej zaplanowana jako wynik postulatów wielu środowisk społecznych, kombatanckich, jak również placówek dyplomatycznych. Przede wszystkim na terenie całego kraju prowadzone były remonty grobów i cmentarzy wojennych, a ponadto działania na rzecz ratowania polskiego dziedzictwa narodowego za granicą.

W 2007 r. w ramach zadań realizowanych przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przeprowadzono szereg prac poza granicami kraju, dotyczyły one m.in. renowacji i konserwacji mogił, nagrobków i rzeźb na terenie cmentarzy w Wilnie, Tel Avivie oraz San Lazzaro, opieki nad cmentarzami w Kazachstanie, Uzbekistanie i w Livie, badań archeologiczno – ekshumacyjnych na terenie cmentarza ofiar NKWD w Bykowni koło Kijowa. Na zadania związane ze sprawowaniem opieki nad miejscami walk i męczeństwa wydatkowano 16.650 tys. zł.

Kontynuowane były prace związane z uzupełnieniem zbiorów muzealnych poprzez zakup dzieł sztuki dla instytucji muzealnych oraz działania zmierzające do wykupu depozytów muzealnych. W 2007 r. organy administracji rządowej były organizatorami 32 muzeów, w tym 12 prowadzonych wspólnie z jednostkami samorządu terytorialnego. W muzeach prowadzonych przez resort kultury zorganizowano 67 wystaw stałych i 185 wystaw czasowych, przygotowano 112 tytułów wydawniczych (katalogi, informatory, foldery, plakaty i inne wydawnictwa). W ramach muzealniczej działalności oświatowej zorganizowano ok. 2,9 tys. wykładów i odczytów, 54 seanse filmowe. Łącznie na realizację działań w sferze muzealnictwa przeznaczono 314.742 tys. zł.

Ponadto w 2007 r. realizowano program wieloletni „Dziedzictwo Fryderyka Chopina 2010”, którego głównym celem jest kultywowanie i ochrona dziedzictwa kompozytora. Jednocześnie program ten służy stymulowaniu rozwoju oryginalnych badań naukowych i rozbudzeniu zainteresowań młodych naukowców problematyką chopinologiczną. Wydatki na ten cel wyniosły 15.300 tys. zł.

W omawianym okresie m.in. zorganizowano XXXVIII Ogólnopolski Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina, koncert „Requiem Mozarta”, recital Ivo Pogorelicha oraz niedzielne koncerty w domu urodzenia kompozytora w Żelazowej Woli. Rozpoczęto prace koncepcyjne

nad nowym kształtem Muzeum Fryderyka Chopina. Realizowano także zadania inwestycyjne związane z budową Centrum Chopinowskiego, rewaloryzacją zespołu pałacowo - parkowego w Sannikach, rewitalizacją Zamku Ostrofskich, Domu Urodzenia Kompozytora w Żelazowej Woli, Centrum Kształcenia Mistrzowskiego w Brochowie.

W sferze działań związanych z utrzymaniem bibliotek, rozwojem zbiorów bibliotecznych i kształtowaniem postaw czytelniczych wydatki wyniosły ponad 136.202 tys. zł. Biblioteki publiczne wspierane były głównie poprzez działania na rzecz odbudowy księgozbioru bibliotek polskich. W ten obszar wpisują się także zadania mające na celu powstrzymanie destrukcji polskich zasobów bibliotecznych i archiwalnych, realizowane w ramach programu wieloletniego „Kwaśny papier” oraz działania służące poprawie standardu usług świadczonych niepełnosprawnym, ujęte w programie wieloletnim „Rozwój Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych”.

W 2007 r. dotacje na zakup nowości wydawniczych zostały skierowane do 2.347 bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek wiejskich i bibliotek na obszarach zmarginalizowanych. Działania nakierowane były także na wsparcie publikacji, promocji wydawnictw książkowych i nutowych o wysokich kryteriach jakościowych, wydarzeń literackich oraz wszelkich akcji promujących czytelnictwo. Polska literatura została zaprezentowana na 16 zagranicznych imprezach targowych. Zorganizowano 27 spotkań autorskich. Na działalność bibliotek, bez nakładów przeznaczonych na realizację zadań w ramach programów wieloletnich, w 2007 r. wydatkowano kwotę 126.940 tys. zł.

Realizując program wieloletni „Rozwój Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych” dokonano zakupów materiałów bibliotecznych na płytach i kasetach oraz książek pisanych w systemie Braille’a, przeprowadzono konserwację zbiorów Centralnej Biblioteki Niewidomych. Ponadto zorganizowano 70 imprez kulturalno - integracyjnych dla osób niewidomych i słabo widzących. Wydatki na realizację tego programu wyniosły 2.300 tys. zł, w tym 1.600 tys. zł ze środków PFRON.

W ramach programu wieloletniego „Kwaśny papier” zakupiono m.in. urządzenia hybrydowe do mikrofilmowania i skanowania, uruchomiono instalację do odkwaszania druków zwartych. Kontynuowano także prace budowlane i adaptacyjne obiektów przewidzianych na pracownię masowego odkwaszania i laboratorium. W 2007 r. Biblioteka Narodowa przeprowadziła odkwaszenie ok. 16,7 ton druków zwartych i 500 tys. arkuszy dokumentów, Uniwersytet Jagielloński ok. 15,6 ton druków zwartych i ok. 145 tys. arkuszy dokumentów. W ramach łącznych wydatków zrealizowanych w tym programie w kwocie 16.298 tys. zł, w sferze bibliotek wydatkowano 6.823 tys. zł.

Kolejnym obszarem działań był rozwój aktywności artystycznej i jej promocja, na który w 2007 r. przeznaczono ponad 457.411 tys. zł.

W sferze instytucji artystycznych realizowane zadania związane były głównie z działalnością teatrów, oper, filharmonii i orkiestr. W tym okresie instytucje zorganizowały 914 przedstawień

w teatrach, 194 przedstawienia i koncerty w operach, 135 koncertów w filharmoniach. Frekwencja kształtowała się średnio na poziomie 85%.

Państwowe instytucje filmowe zrealizowały w 2007 r. m.in. produkcję 11 filmów fabularnych, 22 filmów dokumentalnych i 4 edukacyjnych. Realizowano także zadania związane z opracowaniem utworów audiowizualnych, zdjęć i montażów do cyklicznych produkcji telewizyjnych, notacji archiwalnych Polskiej Kroniki Filmowej, rekonstrukcji negatywów i konserwacji zbiorów.

Istotna rola w tym obszarze przypada Polskiemu Instytutowi Sztuki Filmowej, który w dziedzinie kinematografii zajmuje się m.in. dofinansowywaniem przedsięwzięć z zakresu przygotowania projektów filmowych, produkcji filmów, dystrybucji i rozpowszechniania filmów, promocji polskiej twórczości filmowej i upowszechniania kultury filmowej. W 2007 roku Instytut dofinansował 139 produkcji filmowych, w tym 34 debiuty, 21 filmów fabularnych, 47 dokumentalnych i 16 animowanych. Ponadto wsparcie finansowe otrzymały 174 projekty ze sfery kinematografii, w tym 54 dotyczące rozwoju infrastruktury i modernizacji kin.

Patronatem objęte były także zadania realizowane przez różnorodne instytucje, zajmujące się popularyzacją polskiej kultury, języka, historii, dziedzictwa narodowego, a także poszukiwaniem nowych dróg ekspresji w różnych sferach twórczości m.in. rzeźbiarskiej, malarskiej, literackiej. Realizowano liczne zadania z zakresu sztuki współczesnej i działalności wystawienniczej, działania służące popularyzacji osiągnięć twórców, w tym nieprofesjonalnych, a także przedsięwzięć edukacyjnych, mających na celu kształtowanie nawyku uczestnictwa w kulturze. Ponadto w dalszym ciągu wspierane były festiwale, konkursy, przeglądy, spotkania, wystawy artystyczne, imprezy kulturalne, popularyzacja książek i czasopism. Istotną rolę, służącą prezentacji twórczości, pełniły również stypendia przyznawane na realizację najwartościowszych programów oraz nagrody w uznaniu całokształtu działalności lub za wybitne osiągnięcia w dziedzinie: twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony dóbr kultury o znaczeniu ogólnokrajowym lub międzynarodowym.

Istotnym zagadnieniem była promocja kultury polskiej za granicą, której celem jest m.in. umocnienie, wspieranie i popularyzowanie polskiej kultury w świecie, krzewienie i wzmacnianie polskiej tożsamości kulturalnej, w tym wspieranie programów przeznaczonych dla Polonii i Polaków za granicą, zachowanie tożsamości narodowej w zjednoczonej Europie, poprawa wizerunku Polski na arenie międzynarodowej, m.in. poprzez realizację wielopłaszczyznowych przedsięwzięć kulturalnych we współpracy z partnerami zagranicznymi.

Kontynuowane były również działania mające na celu między innymi: podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej i państwowej, upowszechnianie wiedzy na temat polskiego doświadczenia historycznego, kształtowanie postaw patriotycznych,

przypominające w ciekawy sposób o polskiej historii. Ponadto realizowano zadania służące podtrzymywaniu tożsamości kulturalnej mniejszości narodowych i etnicznych oraz wspieraniu wydawania czasopism i publikacji w językach regionalnych.

W ramach rozwoju infrastruktury kulturalnej realizowane były przedsięwzięcia mające na celu wyrównywanie dostępu do dóbr i usług kultury, poprawę warunków funkcjonowania instytucji kultury oraz szkół i uczelni artystycznych i poprawę efektywności ich zarządzania. Realizacja w/w celów odbywała się poprzez współfinansowanie:

- budowy, modernizacji, adaptacji nieruchomości na cele kulturalne oraz nieruchomości szkół i uczelni artystycznych,
- rewitalizacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów zabytkowych oraz przemysłowych obiektów o wysokiej wartości historycznej,
- przygotowania dokumentacji technicznej dla inwestycji realizowanych w ramach funduszy europejskich (np. projekty architektoniczne, studia wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko, ekspertyzy konserwatorskie),
- zakupu i modernizacji trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej,
- zakupu i modernizacji wyposażenia i sprzętu dydaktycznego dla szkół i uczelni artystycznych,
- budowy i rozbudowy sieci i systemów informatycznych.

W tym celu prowadzono prace przy obiektach obecnie będących w dyspozycji instytucji kultury i placówek szkolnictwa artystycznego, jak również działania mające na celu pozyskanie nowych obiektów na ich siedziby. W ramach tych działań m.in. kontynuowano prace związane z utworzeniem i rozpoczęciem działalności nowoczesnych placówek wystawienniczo-muzealnych, odpowiadających standardom światowego muzealnictwa, tj.: Centrum Nauki Kopernik – nowatorskiej placówki umożliwiającej interaktywną edukację naukową i kulturalną (przedsięwzięcie realizowane w ramach programu wieloletniego „Ekspozycja Centrum Nauki Kopernik”).

Integralną częścią kultury narodowej jest szkolnictwo artystyczne, które w dużej mierze decyduje o teraźniejszości i przyszłości polskiej kultury. Łączne nakłady na tę sferę działań stanowiły 864.258 tys. zł. Szkolnictwo artystyczne stanowi spójny i drożny system. Spełnia ono trzy podstawowe funkcje: dydaktyczną, kulturotwórczą i upowszechnieniową. O poziomie szkół i uczelni artystycznych świadczą sukcesy artystyczne uczniów, studentów i pedagogów oraz znaczenie imprez artystycznych organizowanych przez uczelnie i szkoły.

W sferze oświaty resort kultury prowadził 282 placówki publiczne, w tym 252 szkoły artystyczne I i II stopnia oraz dofinansowywał działalność 109 szkół niepublicznych. Szkolnictwo artystyczne zatrudnia 10.959 osób, w tym 8.309 nauczycieli.

Działania podejmowane w sferze szkolnictwa artystycznego służyły także promocji uzdolnionej młodzieży, jak również stymulowaniu i zachęcaniu młodzieży do rozwoju twórczego. W 2007 roku kontynuowano prace wdrożeniowe zmodyfikowanego systemu przesłuchań muzycznych i przeglądów plastycznych. Ponadto zorganizowano 122 konkursy i przesłuchania dla dzieci i młodzieży szkół artystycznych. Zorganizowano także 27 ogólnopolskich szkoleń dla nauczycieli, w formie seminariów, kursów, warsztatów.

W 2007 r. w 18 uczelniach artystycznych prowadzonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, kształciło się w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym 14.404 studentów (w tym 241 studentów zagranicznych). W porównaniu z rokiem poprzednim ilość studentów na studiach dziennych wzrosła o 3,3%, natomiast na studiach niestacjonarnych o 1,7%. Uczelnie artystyczne zatrudniają 4.695 osób, w tym 3.048 nauczycieli akademickich. Na jednego nauczyciela akademickiego przypada średnio 5 studentów, co związane jest z modelem kształcenia „mistrz – uczeń”. Szczególnie ważną działalnością uczelni jest sfera współpracy z zagranicą, realizowana poprzez wymianę doświadczeń dydaktycznych i artystycznych między partnerskimi uczelniami, współpracę naukową, udział uzdolnionej młodzieży w różnorodnych imprezach artystycznych, w międzynarodowych konkursach i kursach mistrzowskich. Realizując wspólne projekty uczelnie budują także obraz polskiego szkolnictwa artystycznego na arenie międzynarodowej.

W obszar kultury i dziedzictwa narodowego wpisują się także działania realizowane w sferze archiwistyki. Podstawowe zadania archiwów obejmowały gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie materiałów archiwalnych. Archiwa państwowe wykonywały także zadania związane z nadzorem nad archiwami zakładowymi, współpracą z samorządami i społecznościami lokalnymi w zakresie popularyzacji wiedzy o przeszłości środowisk lokalnych i o przekazach źródłowych zgromadzonych, przechowywanych i udostępnianych użytkownikom materiałów archiwalnych. Realizowano również zadania z zakresu koordynacji, informacji, gromadzenia i udostępniania dokumentów osobowo-płacowych. W zakresie działalności informatycznej archiwów prowadzone były prace dostosowawcze do standardów unijnych. Ponadto w ramach programu wieloletniego „Kwaśny papier” kontynuowano prace budowlane i adaptacyjne obiektów przewidzianych na pracownię masowego odkwaszania i laboratoria, a także zakupiono m.in. urządzenia hybrydowe do mikrofilmowania i skanowania zasobów archiwalnych. W 2007 r. w archiwach państwowych odkwaszono około 390 tys. arkuszy dokumentów. Na działalność archiwów wydatkowano 97.978 tys. zł, w tym 9.327 tys. zł na realizację programu „Kwaśny papier”.